

KRONIKKEN

Sprogpolitik og sproglig mangfoldighed i Schweiz

Klavs Odgaard Christensen

Cand.mag. i fransk og historie.
Ph.d.-stipendiat ved Handelshøjskolen i København.

Ud fra et sprogpolitisk og fremmedsprogspædagogisk perspektiv kan der uddrages flere nyttige erfaringer fra det flersprogede Schweiz. Derfor burde flere lande, inklusive Danmark, skele noget mere til de schweiziske erfaringer. Alpelandet er et relevant og interessant studie, fordi det i modsætning til andre flersprogede lande, som Canada og det splittede Belgien, har undgået destruktive sprogkonflikter mellem sine sproggrupper. Alene den kendsgerning at det ikke er kommet til sprogkonflikter mellem majoritetssproget tysk og de tre minoritetssprog fransk, italiensk og røtoromansk kan med rette betegnes som en ganske bemærkelsesværdig bedrift. Naturligvis er alt ikke lutter idyl i det sammensatte schweiziske samfund. Der har således gennem årtier været forskellige stridigheder mellem den tysktalende og fransktalende

lende del af Schweiz, men disse må mere betegnes som kommunikationsproblemer end egentlige nationale stridspunkter. Senest har der vist sig gnidninger mellem de tysktalende og de fransktalende i forbindelse med spørgsmålet om schweizisk optagelse i EU. Et spørgsmål der, som herhjemme, har skilt befolkningen. I 1992 afholdt Schweiz afstemning om EU-medlemskab, hvor der i den fransktalende del viste sig et overvejende flertal for dette, mens der i den tysktalende del viste sig et flertal af nej-stemmer. Det samlede landsresultat blev et spinkelt nej til EU, og der er ikke noget, der inden for den nærmeste fremtid indikerer, at Schweiz endegyldigt bryder med sin årelange neutralitetspolitik.

Den schweiziske konsensusmodel

Schweiz er det, man kan kalde for en politisk nation, hvor mangfoldigheden ikke er blevet opfattet som en hindring for national enhed, men tværtimod som et nationalt særkende. Schweizerne har formået at vende dets regionale forskelle, de religiøse modsætninger og flersprogetheden til en styrke, og samtidig er det denne pluralistiske sammensætning, der udgør kernen i den nationale identitet.

Schweiz er et konsensusfund, der har bevist, at det kan rumme forskellighederne takket være en yderst pragmatisk form for føderalisme. Det er nemlig i høj grad landets velfungerende føderale struktur, der forener mangfoldigheden i enheden og bygger bro mellem modsætninger. Det karakteristiske ved landet er, at der eksisterer en stærk sproglig, kulturel, religiøs og po-

litisk samhørighed, der afspejler sig tydeligt i de politiske institutioner på såvel føderalt som regionalt plan. Ydermere har Schweiz undgået en politisering af flersprogetheden, da ingen politiske partier eller eventuelle separatistgrupper har gjort sprogforskellene til et afgørende stridspunkt i den politiske debat. På det punkt fremstår Belgien tydeligvis som modsætning til Schweiz. I Belgien har det anspændte forhold mellem vallonere og flamlændere lagt kimen til den særprægede politiske opsplitning af partier efter sprogligt tilhørsforhold.

Men hvad er det, der gør, at Schweiz for de fleste af os fremstår som et mønstereksempel på, at flersprogede nationalstater kan fungere uden splid? Hvis man ser nøjere på landets nyere politiske historie, kommer man tæt på et fyldestgørende svar. Forklaringen er, at da den schweiziske nationalstat danne-

des i 1848, blev der kun afgivet en minimal suverænitet fra kantonerne til den nye forbundsregering i Bern. I overgangen fra et løst forbund af selvstændige kantoner til en forbundsstat i klassisk forstand var der således ikke tale om en stor forandring, idet der kun skete en begrænset centralisering af magten og det udelukkende på få men tunge områder såsom udenrigspolitikken. Opbygningen af den schweiziske nationalstat i 1848 var, i modsætning til andre nationalstatskonstruktioner i samme periode, ikke båret frem af idealet om én nation, ét sprog og én kultur. Kantonerne fik i udpræget grad lov til at bevare deres autonome status, også hvad angik de sproglige forhold. Dette faktum er der ikke siden blevet pillet ved. I et historisk tilbageblik er det vigtigt at understrege, at minoritetssprogene var beskyttede og garanteret indflydelse på højeste politiske niveau allerede fra forbundsstatens begyndelse i 1848. Forbundsregeringen anerkendte både tysk, fransk og italiensk som de nationale og officielle sprog med lige konstitutionelle rettigheder. Rætoromansk blev dog først i 1938 endeligt anerkendt som det fjerde nationalsprog.

Hvis man springer frem til nutidens Schweiz, er det specielle ved landet, at der ikke findes nogen decideret sprogpolitik på føderalt plan. Udover at de fire førnævnte sprog er sikret lige rettigheder i grundloven, findes der ingen overordnet sprogpolitik, der udstikker retningslinjer for hele landet. Dette er overraskende. Men grunden dertil er, at sprogpolitik og sprogplanlægning de facto er et kantonalt anliggende for

schweizerne, og det er derfor den enkelte kanton, der har ret til at bestemme, hvilket eller hvilke sprog der tales inden for dets respektive område. Kantonerne nyder godt af subsidiaritetsprincippet, der betyder, at der ikke er grund til, at forbundsregeringen blander sig i de beslutninger, der alene vedrører kantonen, og som både kan og bør tages på kantonalt niveau.

Fremmedsprogsundervisningen under pres

Et hovedelement i den schweiziske skole- og uddannelsespolitik er forestillingen og forventningen om, at alle schweizere skal kunne kommunikere på tværs af sprogrænserne for dermed at kunne anerkende og respektere landets sproglige mangfoldighed. Derfor ligger der i samfundet en klar forventning om, at schweizerne ud over deres modersmål skal kunne gøre sig forståelige på mindst ét og helst to af de andre nationale sprog.

Der er i de schweiziske skoler tradition for, at den enkelte elev opnår et godt og solidt kendskab til de nationale sprog. I den tysktalende del af Schweiz er det fransk og i visse tilfælde italiensk, der er det første fremmedsprog, børnene lærer; i den fransktalende del er tysk det første fremmedsprog, mens der i de kantoner, hvor modersmålet er italiensk eller rætoromansk, kan vælges mellem tysk eller fransk som første fremmedsprog. Fælles for de schweiziske regioner er, at engelsk først prioriteres som andet eller tredje fremmedsprog. Sådan har det været hidtil, men hvad det engelske sprogs fremtidige

rolle i undervisningsforløbet angår, er der måske forandringer på vej.

Det er interessant at observere, at der inden for de seneste årtier er blevet sat spørgsmålstegn ved fremmedsprog-undervisningen i de schweiziske skoler. Enkelte forældre, politikere og virksomheder er varme fortalere for, at engelsk fremover skal være det første fremmedsprog i skolerne på bekostning af et af nationalsprogene. Engelsk er i deres øjne afgørende for at kunne begå sig internationalt, og derfor vil Schweiz være godt rustet til den dag, det endegyldigt træder ind i EU. Imidlertid har andre politikere og forældre råbt vagt i gevær over for denne mulige udvikling. Deres argument lyder, at hvis engelsk først vinder indpas i skoleundervisningen på bekostning af nationalsprogene, så vil det være en direkte trussel mod det nationale fundament og den gensidige forståelse mellem brugerne af de fire sprog, der ellers har vist sig så stabil i Schweiz.

Meningerne om hvilken plads engelsk bør have, skiller tydeligvis vandene, og enkelte begivenheder har allerede været med til at sætte liv i debatten. Zürich besluttede i 1998, som den første kanton, at engelsk, og ikke længere fransk, skulle være det første fremmedsprog i skolerne. Beslutningen frembragte straks et ramaskrig i politiske kredse - ikke mindst i den fransktalende del, men det ser alligevel ud til, at flere kantoner i de kommende år vil følge Zürich.

Konklusion: paralleller til den sprogpoltiske debat i Danmark

De danske skoler står ikke i samme situation som de schweiziske, men diskussionen om det engelske sprogs voksende indflydelse på dansk ligner på mange måder den, som i øjeblikket foregår i Schweiz. Endvidere er den sprogpoltiske debat i Danmark præget af de samme to synspunkter, som man finder i Schweiz. På den ene side finder man fortalere for en aktiv sprogpoltik, der ønsker en beskyttelse og styrkelse af det danske sprog - ikke mindst hvad angår statusplanlægning. På den anden side findes fortalere for en *laissez faire* holdning, som ikke mener, der er nogen grund til at betegne engelsk som en trussel mod dansk. De mener derfor heller ikke, at sproget er noget, man behøver at lovgive om. I den nære fremtid bliver det spændende at se, om statusplanlægning kommer til at indgå i en eventuel dansk sprogpoltik og om Schweiz, som et resultat af det engelske sprogs voksende indflydelse, vælger at vedtage og implementere en føderal sprogpoltik.

Litteratur

- Büchli**, Christophe: *Mariage de raison*. Lausanne; Editions Zoé, 2000.
Krisi, Hans Peter: *Le système politique suisse*. Paris; Editions Economica, 1998.
Linder, Wolf: *Swiss Democracy. Possible Solutions to Conflict in Multicultural Societies*. London; MacMillan Press, 1998.
Sigg, Oswald: *La Suisse politique*. St-Gall; Pro Helvetica, 1997.

Sprogkortet er gengivet med tilladelse fra Den Store Danske Encyclopædi (Bd. 17, s. 25)